

JESEN 2015 REGIONALNE EKONOMSKE TEME

o Srednjoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Europi (SIJIE, eng. CESEE)

Pomirenje fiskalne konsolidacije i rasta

- *Dok većina zemalja SIJIE zdravim tempom ostvaruje rast, Rusija i ostala gospodarstva ZND-a su u recesiji. Prognoze za regiju vrlo su malo izmijenjene u odnosu na predviđanja za proljeće 2015.,*
- *...ali pojavljuju se rizici od pojave silaznih trendova, s obzirom na slabiji rast tržišta u nastajanju i ekonomske poteškoće uzrokovane izbjegličkom krizom što dodatno doprinosi ostalim dugotrajnim rizicima.*
- *Prioriteti u izradi politika ovise o tome koliko su spomenuta gospodarstva odmakla s prilagodbama u razdoblju nakon krize. Tamo gdje je oporavak uznapredovao, prioriteti se prebacuju na ponovno uspostavljanje fiskalnih amortizera i pokretanje strukturnih reformi.*
- *Mnoge zemlje SIJIE ostvarile su napredak u konsolidaciji javnih financija. Neke su također unaprijedile kvalitetu proračuna rezanjem neproaktivnih transfera, reformom prava koja se financiraju javnim sredstvima, te prebacivanjem poreznog opterećenja s oporezivanja dohotka na indirektno poreze. S obzirom na rečeno, fiskalna reforma i dalje je od ključne važnosti za jačanje dugoročne perspektive rasta u zemljama SIJIE*

Dok većina zemalja SIJIE zdravim tempom ostvaruje rast, Rusija i ostala gospodarstva ZND-a su u recesiji.

U cijeloj regiji SIJIE očekuje se povratak pozitivnog rasta u 2016., s obzirom da se gospodarstva ZND-a stabiliziraju i počinju oporavljati. :

- *Kontinuiran rast u SIE, Turskoj i najvećem dijelu JIE: Rast je potaknut solidnom domaćom potražnjom i pomognut je niskim cijenama nafte te boljim izgledima za rast eurozone.*

Nekoliko zemalja EU također je imalo koristi od privremenog poticaja ulaganjima uz naglo povećanje korištenja strukturnih i kohezijskih fondova EU. U baltičkim zemljama aktivnost je prigušena zbog slabe potražnje u ZND.

- *Suzbijanje recesije u Rusiji, Ukrajini i drugim zemljama ZND-a: U 2016. očekuje se stabilizacija uz prilagodbu ruskog gospodarstva niskim cijenama nafte i sankcijama, te realizaciju reformi i smanjenje ekonomskih dislokacija u Ukrajini.*

Predstoji ravnomjerniji rast

Predstoji ravnomjerniji rast

SIJIE: Izgledi za rast realnog BDP-a (%)

	REI April 2015		
	2014	Projekcije	
		2015	2016
SIJIE ¹	1.4	-0.6	1.3
Baltičke zemlje ^{1,2}	2.8	1.9	2.9
Srednja i istočna Europa ^{1,3}	3.1	3.4	3.1
Jugoistočna Europa ^{1,4}	1.3	2.2	2.4
Druge zemlje ZND-a ^{1,5}	-3.9	-7.1	0.7
Rusija	0.6	-3.8	-0.6
Turska	2.9	3.0	2.9

Opaska: ¹ Ponderirani prosjek. Ponderirani BDP-om izraženim kao paritet kupovne moći.

² Estonija, Latvija, Litva; ³ Republika Češka, Mađarska, Poljska, Slovačka, Slovenija;

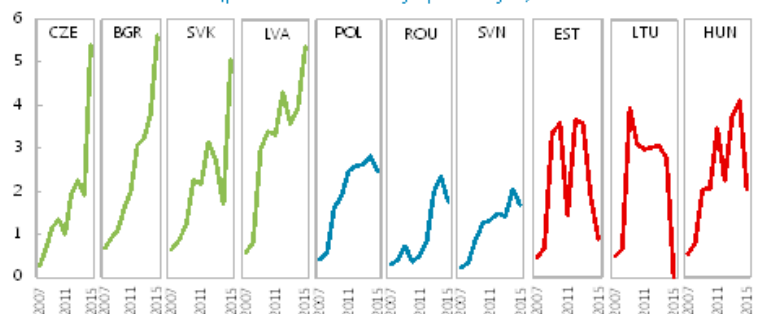
⁴ Albanija, BiH, Bugarska, Hrvatska, Kosovo, BJR Makedonija, Crna Gora, Rumunjska i Srbija; ⁵ Bjelorusija, Moldavija i Ukrajina.

Korištenje EU fondova

SIJIE: Isplate iz strukturnih i kohezijskih fondova EU za 2007.-13.

(postotak BDP-a zemlje primateljice)

Izvor: Europska komisija i procjene osoblja MMF-a.

Opaska: Podaci za 2015. odnose se na razdoblje do lipnja i podijeljeni su s polovicom predviđenog BDP-a za 2015.

Usporavanje Kine i aktualna izbjeglička kriza dovode do novih rizika pojave silaznih kretanja. Premda je izravna trgovinska povezanost SIJE s Kinom relativno mala, regija je ranjiva zbog slabljenja interesa ulagača za šire područje tržišta u nastajanju. Izbjeglička kriza u Europi bi, barem kratkoročno, mogla izazvati pritisak na javne financije i omesti trgovinske tokove.

Prioriteti u izradi politika ovise o tome koliko su spomenuta gospodarstva odmakla s prilagodbama u razdoblju nakon krize te o njihovoj izloženosti vanjskim rizicima.

- Tamo gdje je oporavak značajno uznapredovao, prioriteti se u sve većoj mjeri preusmjeruju na srednjoročno razdoblje, uključujući ponovnu izgradnju fiskalnih amortizera i nastavak reformi u cilju poboljšanja poslovnog okruženja i rješavanja strukturnih slabosti. S obzirom na rečeno, u nekim zemljama treba nastaviti raditi na ključnom nasljeđu krize – neprihodujućim zajmovima i velikoj zaduženosti.

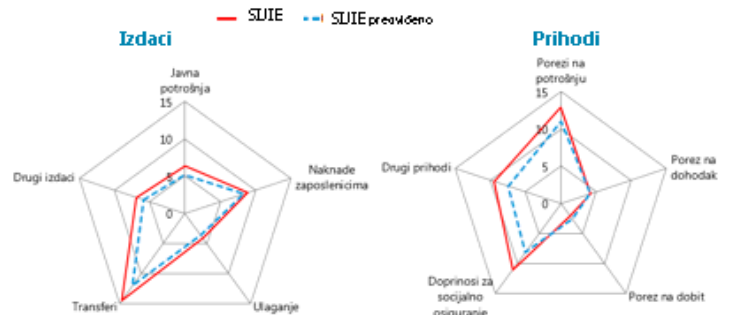
- Kod gospodarstava zahvaćenih recesijom ključan izazov je usmjeravati prilagodbu uvjetima razmjene i drugim potresima s ciljem jačanja slabe potražnje i smanjenja visoke inflacije.

- Zemlje koje su ranjive zbog izloženosti vanjskim potresima trebaju se pripremiti za tržišne pritiske pomoću fleksibilnog tečaja za amortizaciju šokova te korištenjem makroprudencijalnih politika kojima se ograničava gomilanje rizika u financijskom sektoru.

Kvaliteta proračunske strukture SIJE nepovoljna u odnosu na usporedive zemlje

Stvarni vs. "usporedivi" proračun (Strukturno prilagođen, kao postotak potencijalnog BDP-a)

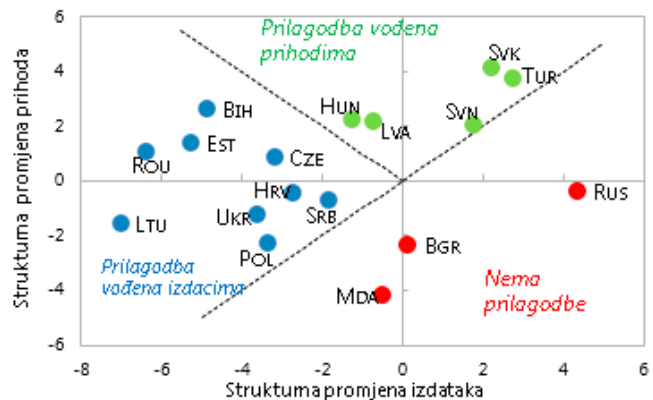
Izvori: MMF-ova baza podataka World Economic Outlook i izračun osoblja MMF-a

Fiskalna prilagodba, 2008-14.

Unaprjeđenje državnog proračuna u smjeru naklonjenom rastu ostaje ključan izazov kod izrade politika.

Proračuni zemalja u regiji relativno su nenaklonjeni rastu, jer se relativno velik dio proračuna troši u neproduktivne svrhe poput transfera i javne potrošnje. Na prihodovnoj strani na rast nepovoljno utječe relativno visoko oporezivanje rada – posebice doprinosi za socijalno osiguranje koji mogu stvoriti zamku zaposlenosti i siromaštva.

Izvori: MMF-ova baza podataka World Economic Outlook i izračun osoblja MMF-a

Proračunska struktura primjetno je izmijenjena u zadnjih 7 godina, jer su nakon globalne financijske krize vlade bile pod pritiskom konsolidacije javnih financija. Ukupna fiskalna

prilagodba u nekim je slučajevima iznosila više od 5 postotnih poena potencijalne proizvodnje i najveće je troškove obično imala na početku. Konsolidacija se u većini zemalja uglavnom provela smanjenjem izdataka, a ne povećanjem prihoda.

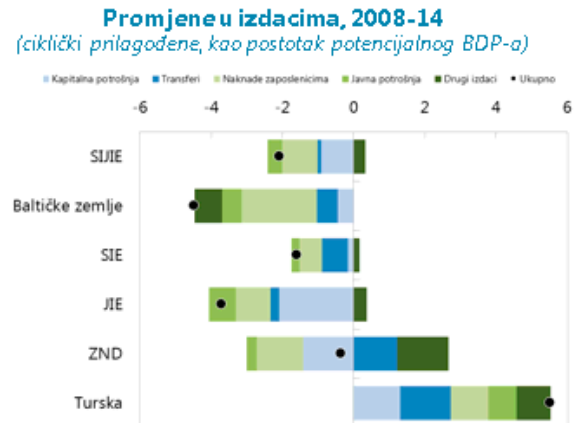
Konsolidacija je imala tendenciju pozitivnog utjecaja na kvalitetu proračuna.

- Na **prihodovnoj** strani mnoge zemlje su uoči globalne financijske krize pretrpjele strukturni pad poreza na dobit, ali su to nadoknadile povećanjem poreza s neutralnim učinkom na rast poput poreza na dodanu vrijednost.
- Na strani **izdataka** ostvarene su velike uštede reformom programa socijalnih prava i smanjenjem javne potrošnje. Istovremeno su mnoge baltičke i srednjoeuropske zemlje – koje imaju pristup strukturnim i kohezijskim fondovima EU – uspjele izbjeći rezanje javnih kapitalnih izdataka što bi naštetilo rastu. Smanjenje ulaganja bilo je izraženije u zemljama jugoistoka i ZND-a.

Konsolidacija naklonjena rastu i proračunska reforma ključne su za jačanje dugoročne perspektive rasta. U mnogim zemljama prilagodba još nije završena, a mnoge među njima su zemlje jugoistočne Europe. Ključni prioriteti u donošenju politika trebali bi uključivati:

- smanjenje *neproduktivnih transfera* i nastavak reformi programa socijalnih prava—uključujući i javni mirovinski sustav— uz zaštitu produktivnih izdataka za zdravstvo, obrazovanje i javnu infrastrukturu.
- reformu *zapošljavanja u javnom sektoru* čija su izdvajanja za plaće visoka bilo zbog prevelikog broja zaposlenih ili zbog nerazmjerno visoke razine plaća.

Struktura konsolidacije izdataka

Izvori: MMF-ova baza podataka World Economic Outlook i izračun osoblja MMF-a

Izazovi fiskalne politike – Prilagodba još nije završena

Preostale potrebe za prilagodbom (postotak BDP-a)

Opaska: Primarni saldo uz stabilizaciju duga koristi trenutnu razinu za dužnost kao referentnu vrijednost, a -1% BDP-a je srednjoročni cilj Europske komisije za mnoge zemlje SIJE. Niti jedna metrika ne objašnjava u potpunosti potrebe fiskalne konsolidacije.

- dodatno korištenje pristupa *strukturnim i kohezijskim fondovima EU* – gdje je to moguće – kako bi se izbjeglo rezanje javnih ulaganja.
- prebacivanje težišta s oporezivanja dohotka na potrošnju —posebice PDV — i razmatranje uvođenja ili povećanja poreza na stakleničke plinove ili na nekretnine.

Zemlje s *održivom fiskalnom pozicijom* također bi mogle imati koristi od fiskalne reforme kojom se jača dugoročna perspektiva rasta. Prioriteti uključuju učinkovito korištenje javnih izdataka, preusmjeravanje poreznog tereta u smislu manjeg opterećenja kod poreza na dohodak i doprinosa za socijalno osiguranje što šteti rastu, širenje porezne baze te smanjenje graničnih poreznih stopa.